

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
Географски факултет

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ

Предмет: Извештај комисије за преглед и оцену докторске дисертације кандидата Власте Кокотовић Каназир

Одлуком Наставно-научног већа Географског факултета Универзитета у Београду, донетој на седници 20. маја 2021. године, именовани смо за чланове Комисије за преглед и оцену докторске дисертације кандидата **Власте Кокотовић Каназир**

ДЕМОГРАФСКЕ ОДРЕДНИЦЕ РАЗВОЈА ЉУДСКОГ КАПИТАЛА У СРБИЈИ

Комисију чине др Гордана Војковић, редовни професор Универзитета у Београду, Географски факултет, др Вера Глигоријевић, ванредни професор Универзитета у Београду, Географски факултет, др Биљана Радивојевић, редовни професор Универзитета у Београду, Економски факултет. Комисија је темељно прегледала и проучила наведену докторску дисертацију и Наставно-научном већу подноси следећи извештај:

РЕФЕРАТ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. ОСНОВНИ ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ И ДИСЕРТАЦИЈИ

1.1. Основни подаци о кандидату

Власта Кокотовић Каназир је рођена 04. јануара 1984. године у Госпићу, Република Хрватска. Основне академске студије је уписала 2002. године на Универзитету у Београду Географском факултету, смер Демографија, и завршила са просечном оценом 9,27. Дипломски рад „Утицај избеглиштва на демографске токове у Србији“, одбранила је 2007. године, са оценом 10 (десет). Мастер академске студије је уписала 2010. године на матичном факултету, смер Демографија, и све предвиђене испите положила је са просечном оценом 10. Завршни мастер рад, под називом „Демографски потенцијал малих градова у Србији“, одбраћен је 2012. године са оценом 10 (десет). Власта Кокотовић Каназир је 2010. године уписала докторске академске студије на Универзитету у Београду

Географском факултету, смер Демографија, и положила све програмом предвиђене испите са просечном оценом 9,50.

Власта Кокотовић Каназир је од 2007. до 2011. године била сарадник у настави на студијској групи Демографија Географског факултета Универзитета у Београду. Од 2011. године до данас запослена је у Географском институту „Јован Цвијић“ САНУ, прво у својству истраживача приправника, а потом у звању истраживача сарадника. Кандидаткиња је од 2011. године до данас учествовала на више научних и стручних пројеката:

- август-новембар 2020. Пројекат: “Отвореним подацима до бољег разумевања процеса депопулације – Даљинска детекција (де)популационих процеса”, UNDP Србија, www.depopulacija.rs
- септембар-новембар 2020. Пројекат: „Serbian repatriates during COVID-19 - Returning Point – Program for Circular Migration“, UNDP Србија, руководиоца пројекта.
- 2011-2016. Пројекат: „Географија Србије“, Географског института „Јован Цвијић“ САНУ (Пројекат 47007 - Министарство за науку и технолошки развој Републике Србије).
- март-јул 2015. Пројекат: „Mainstreaming migration into national development strategies“, International organization for migration (IOM), на изради студије *Study on internal and external migration in Serbia with special emphasis on youth*.
- 2013. Пројекат: „Making Migrations Work for Development“ (MMWD), у оквиру програма South-East Europe.

Власта Кокотовић Каназир је током 2011–2012. била члан тима на изради више лексикона у тематској области Географија, подобласт Становништво:

- Лексикон Националног парка Тара
- Лексикон Националног парка Ђердап
- Лексикон Националног парка Шара

Од осталих активности, треба истаћи да је кандидат била:

- члан тима Географског института „Јован Цвијић“ САНУ у оквиру презентација на Фестивалима науке 2012., 2013., 2014. и 2015. године, и члан тима Географског института на манифестацији “Ноћ истраживача” 2014. године.
- члан организационог одбора две научне конференције: *Демографски изазови на простору бивше Југославије*, одржане 16. априла 2016. у Београду; и међународне научне конференције *Contemporary migration in changing world: new perspectives and challenges*, одржане од 18-21. септембра 2016. године у Београду.
- Такође, била је медијатор јавне трибине *Балканска миграциона рута – јуче, данас, сутра*, у организацији Географског факултета Универзитета у Београду. Трибина је одржана 21. септембра 2016.

1.2. Списак објављених радова

Влада Кокотовић Каназир је самостално или у коауторству објавила 15 научних радова, од тога два у категорији М-23 и три у категорији М-24, две монографије и једно поглавље у монографији, четири лексикографске јединице, а резултате својих истраживања излагала је и на бројним (11) међународним и националним научним скуповима.

а) Монографија и поглавље у монографији (М-42 и М-44):

Bobić, M., Vesković Anđelković, M., Kokotović Kanazir, V. (2016). *Study on external and internal migration of Serbia's Citizens with particular focus on Youth*. Belgrade: International organization for migration (IOM), 1-127. ISBN. 978-86-85003-17-2

Кокотовић Каназир, В. (2016). *Мали градови – Демографски потенцијал Србије*. Посебна издања, Географски институт Јован Цвијић САНУ, књ. 90, стр. 1-126. ISBN. 978-86-80029-69-6

Кокотовић Каназир, В., Стојилковић Ђатовић, Ј, Филиповић, М, Бабовић, С, Ивковић, М, Ловић Обрадовић. С. (2017) Становништво Србије. У: М. Радовановић (Ур.), *Географија Србије*. (Посебна издања, књ. 91, стр. 506–565), Географски институт „Јован Цвијић“ САНУ. ISBN 978-86-80029-70-2.

б) Рад у часопису међународног значаја (М-23):

Stanojević, G., Stojilković J., Spalević A., Kokotović V. (2014). The impact of heat waves on daily mortality in Belgrade (Serbia) during summer, *Environmental Hazards*, No.13, Vol.4, p.329-342, doi.10.1080/17477891.2014.932268

Stanojević, G., Spalević, A., Kokotović V., Stojilković, J. (2014). Does Belgrade (Serbia) need heat health warning system?, *Disaster Prevention and Management: An International Journal*, Volume 23, Issue 5, pp. 494 – 507.

в) Рад у часопису међународног значаја верификованог посебном одлуком (М-24):

Kokotović, V., Spalević A. (2014). Demographic evaluation of urban areas in Vojvodina region, *Зборник Матице српске за друштвене науке*, 148 (3/2014), стр. 593-605, DOI: 10.2298/ZMSDN1448593K

Кокотовић, В., Филиповић, М., Магдаленић, И. (2016). Унутрашња мобилност становништва Србије у другој половини XX и на почетку XXI века, *Гласник етнографског института САНУ XLIV*, Београд, 2016.

Filipović, M., Kokotović Kanazir, V., Drobnjaković, M. (2016). Small towns in Serbia – The „bridge“ between the urban and the rural. *European Countryside* 4, 462-480.

г) Саопштење са међународног скупа штампано у целини (М-33):

Војковић, Г., Кокотовић, В. (2010). Улога малих и средњих градова у полицентричном развоју Србије - Демографски аспекти, *Зборник радова са Међународног научног симпозијума „Територијални аспекти развоја Србије и суседних земаља“*, Дивчибаре. 157-165.

Стојилковић Ј., Филиповић М., Кокотовић В. (2012). *Стадијуми старења етничких група у Србији*. Зборник радова са Међународног научног скупа “Трећи конгрес српских географа”, Бања Лука, РС. стр.447-457, УДК:314.8-054(497.11), ISBN 978-99955-719-1-7.

Војковић Г.,Кокотовић В., Спалевић А. (2012). *Демографска одрживост насељског система југоисточне Србије*, зборник радова са научног скупа под називом "Утицај демографских промена у југоисточној Србији на друштвени развој и безбедност". Филозофски факултет Универзитета у Нишу.

Drobnjaković, M., Kokotović Kanazir, V., Panić, M. (2015). *Transformacija ruralnog prostora i ruralnog društva*. U (ur. Milenković, P., Stojšin, S. & Pajvečić-Cizelj, A.) Društvo i prostor, 175-190. Beograd: Srpsko sociološko društvo; Institut za uporedno pravo. Novi Sad: Filozofski fakultet.

д) Саопштење са међународног скупа штампано у изводу (М-34):

Stanojević, G. Spalević, A., Kokotović, V., Stojilković, J. (2013). Does Belgrade need heat-health warning system? Summer 2007 as a warning. Book of abstracts. International conference “Natural Hazards – links between science and practice”, 28, Belgrade.

Stojilković, J., Kokotović, V., Stanojević, G., Spalević, A. (2014). Daily mortality counts and summer heat waves in Belgrade (Serbia), Poster presentation, European population conference 2014, 24-26 June, Budapest, Hungary.

Kokotović Kanazir, V., Filipović, M. & Panić, M. (2015). *Demographic Characteristics of Lika Region* In (ed. Petrović, a.) 150th Anniversary of Jovan Cvijić’s birth, 91. Belgrade: Serbian Academy of Science and Arts; Geographical Institute „Jovan Cvijić“ SASA ISBN 978-86-7025-667-5

Бобић, М., Весковић Анђелковић, М., Кокотовић Каназир, В. (2016). *Миграције младих у Србији*. У Демографски изазови на простору бивше Југославије, 47. Београд: Друштво демографа Србије; Институт за демографију Географског факултета; Центар за демографска истраживања Института друштвених наука; Републички завод за статистику.

Kokotović Kanazir, V. (2016). Refugees from former Yugoslavia and their influence on changes in demographic structures in Serbia In (ed. Šantić, D.) *Contemporary migration in a changing world: New perspectives and challenges*, 68. Belgrade: University of Belgrade – Faculty of geography; Regional Studies Association; Migration, Interconnectivity and Regional Development network.

Шантић, Д., Каназир Кокотовић, В. (2019). Moving in and out of Belgrade: towards a holistic system approach. Book of proceedings of 8th International Urban Geographies of Post-communist States Conference, University of Belgrade, Faculty of Geography, Belgrade Sept. 25-29, 2019. pp 29

ђ) Рад у водећем часопису националног значаја (М-51):

Kokotović, V., Filipović, M., Panić, M. (2016.). Demographic characteristics of Lika region. *Journal of the Geographical Institute Jovan Cvijic SASA*, Belgrade 66 (1), pp. 45-59 ISSN 0350-7599

Kokotović, V., Filipović, M. (2013.). Refugees in Serbia – Twenty years later. *Journal of the Geographical Institute Jovan Cvijic SASA*, Belgrade 63 (2), p. 21-33.

Milinčić, M., Kokotović, V. (2008). Changes in development and spatial distribution of population in Aleksandrovac municipality in the second half of 20th century, *Зборник радова Географског факултета*, 56 235-248.

1.3. Основни подаци о дисертацији

Кандидат Власта Кокотовић Каназир је 10. октобра 2016. године (бр. 488) поднела Универзитету у Београду Географском факултету пријаву теме за израду докторске дисертације ДЕМОГРАФСКЕ ОДРЕДНИЦЕ РАЗВОЈА ЉУДСКОГ КАПИТАЛА У СРБИЈИ. На седници Наставно-научног Већа Географског факултета одржаној 20. октобра 2016. године именована је Комисија за оцену прихватљивости теме и подобности кандидата у саставу др Гордана Војковић, редовни професор Универзитета у Београду, Географски факултет, др Вера Глигоријевић, тада доцент Универзитета у Београду, Географски факултет, др Биљана Радивојевић, редовни професор Универзитета у Београду, Економски факултет. Комисија у наведеном саставу је ННВ Географског факултета поднела позитиван реферат са предлогом да се кандидату Власти Кокотовић Каназир одобри израда докторске дисертације под наведеним насловом, те је Наставно-научно веће Географског факултета Универзитета у Београду, на седници одржаној 24.11.2016. године, кандидату Власти Кокотовић Каназир дало одобрење за израду докторске дисертације под називом „Демографске одреднице развоја људског капитала у Србији“, а за ментора је именована др Гордана Војковић, редовни професор Универзитета у Београду Географског факултета. Веће научних области правно-економских наука Универзитета у Београду је дало сагласност на предлог теме докторске дисертације на седници одржаној 27.12.2016. године (бр. 61206-6597/2-16). Завршену и укорићену докторску дисертацију је кандидат Власта Кокотовић Каназир предала Секретаријату Географског факултета 11.05.2021. године. Извршен је поступак провере оригиналности докторске дисертације и 11.05.2021. достављен је извештај који указује на оригиналност докторске дисертације, те је на седници Наставно-научног већа Географског факултета одржаној 20.05.2021. године именована комисија за преглед и оцену докторске дисертације у саставу др Гордана Војковић, редовни професор Универзитета у Београду, Географски факултет, др Вера Глигоријевић, ванредни професор Универзитета у Београду, Географски факултет, и др Биљана Радивојевић, редовни професор Универзитета у Београду, Економски факултет.

2. ОПИС ДИСЕРТАЦИЈЕ

2.1. Садржај дисертације

Докторска дисертација „Демографске одреднице развоја људског капитала у Србији“ је написана на 196 страна урађених у складу са Упутством за формирање репозиторијума докторских дисертација Универзитета у Београду. Дисертација садржи 8 почетних страна, где су укључене насловна страна на српском и енглеском језику, страна са подацима о ментору и члановима Комисије, захвалница, резиме и кључне речи на

српском и енглеском језику и садржај. Основни текст написан је на 184 стране, а прати га списак 170 референци, списак интегрисаних 23 табела, списак 56 скица и слика и 25 графикана. У прилогу је једна табела на 4 стране. На последњих 5 страна се налази биографија аутора и обавезни прилози (изјава о ауторству, изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада и изјава о коришћењу).

Дисертација се састоји од 6 поглавља која су повезана у логичну и функционалну целину:

- I. Увод (стр. 1-7);
 - II. Теоријски оквир истраживања (стр. 7-40);
 - III. Методологија истраживања (стр. 41-50);
 - IV. Развој људског капитала у Србији (стр. 51-94);
 - V. Детерминанте развоја људског капитала у Србији (стр. 95–154);
 - VI. Закључна разматрања (стр. 155–163);
- Литература, извори података и други документи (стр. 164-190).

У оквиру сваког поглавља постоји разгранатост поднаслова у складу са потребама и значајем које одређена тема завређује.

2.2. Кратак приказ појединачних поглавља

У *Уводу* је дат осврт на проблем и предмет истраживања, на основу којих су дефинисани циљеви и задаци истраживања дисертације. Аутор се најпре фокусирао на методолошко и теоријско утемељење рада. Сажето је представљена теоријско-методолошка основа истраживања људског капитала, из перспективе образовања али и других димензија попут економске и демографске. Сагледавање развоја људског капитала и његових демографских одредница, као и просторни и временски обухват одређен је предметом истраживања, а анализа је примењена на нивоу свих општина у Републици Србији. За временски оквир истраживања акценат је стављен на последњи попис становништва 2011, док су трендови у људском капиталу анализирани за период 1981-2011. У складу са истраживачком проблематиком постављена су основна истраживачка питања и радне хипотезе, на чијем потврђивању, односно оповргавању се темељи рад. Издвојени су циљеви дисертације и прецизно су утврђени задаци у поступку истраживања.

Друго поглавље даје *Теоријски оквир истраживања*, и конципиран је у три сегмента према основном предмету на: а) теоријско-методолошке основе људског капитала, б) теоријске основе у погледу образовања, и в) значај образовања у економском и демографском контексту. У првом делу поглавља акценат је стављен на проблем дефинисања људског капитала, хронолошки пратећи настанак и развој појма људског капитал, његову трансформацију и еволутивну фазу са аспекта различитих научних гледишта. Дат је осврт на дефиницију људског капитала и тумачења самог појма, потом на мерење људског капитала, у оквиру овог пододељка су приказани сви досадашњи начини мерења и креирања показатеља, попут индекса људског капитала и индекса људског развоја. Такође, приказано је основно стање и тенденције у развијености

људског капитала у свету и у Србији према најчешће коришћеним индикаторима. У оквиру другог дела представљен је појам и значај образовања у ужем смислу, а затим и развој образовања у свету и у Србији. Ради указивања на комплексности и мултидимензионалност појма људског капитала, у трећем делу овог поглавља приказан је развој образовања у економском и демографском контексту. Истиче се да образовање постаје важна, трећа димензија (поред старости и пола) у демографским истраживањима, и да је веза између образовања и демографских обележја свеприсутна и веома одређујућа.

У трећем поглављу дата је *Методологија истраживања*, постављен је методолошки оквир истраживања са прецизно утврђеним редоследом. Утврђен је просторни и временски оквир истраживања и приказани су извори података коришћени током анализе. Објашњена је процедура избора и примене релевантних индикатора за креирање врло сложеног композитног индекса „*Индекс развијености људског капитала*“, разрађени су и методолошки објашњени поступци и процедуре који су коришћени у поступку квантификације нивоа развијености људског капитала у Србији. На крају овог поглавља дата су методолошка објашњења и поступак израчунавања два специфична коефицијента: за мерење образовног потенцијала младих и нивоа искоришћености људског капитала, са циљем прецизнијег и јаснијег сагледавања стања људског капитала и мерење образовног потенцијала у Србији.

Поглавље *Развој људског капитала у Србији* даје врло исцрпне резултате овог истраживања у основном облику. У уводном делу детаљно је испитано стање људског капитала у Србији кроз анализу школске спреме према резултатима пописа становништва у периоду од 1981 до 2011. године, на нивоу свих општина у Републици Србији. У следећој истраживачкој фази испитиване су демографске одреднице развоја људског капитала укрштањем најзначајнијих демографских параметара попут старости, пола, економске активности и достигнутог нивоа образовања. Посебан одељак издвојен је за анализу радног контингента становништва према нивоу образовања, као најзначајније категорије становништва у погледу развоја људског капитала. У наредној фази у оквиру овог поглавља представљен је ниво развијености људског капитала праћен достигнутим нивоом образовања према популационој величини општина, са циљем прецизнијег и јаснијег уочавања просторних диспаритета у погледу развијености људског капитала у Србији.

У оквиру петог поглавља *Детерминанте развоја људског капитала у Србији*, кроз један мултидимензионални приступ, дато је врло исцрпно и сложено истраживање о условима и утицају демографских и социо-економских фактора на стање људског капитала у свим општинама у Србији. Акцент је стављен на моделовању композитног индекса - *Индекс развијености људског капитала*, као би се „измерио“ утицај појединих фактора кроз извођење типологије за посматрани простор на нивоу општина. Првобитно је дата елаборација појединачних компонентних индекса и њихових индикатора (*Индекс образованости, Индекс демографског статуса и Индекс социо-економских услова*). На основу добијених вредности индекса, за сваки од њих издвојена је типологија општина и на тај начин указано је на просторне диспаритете у погледу образованости становништва, демографског статуса и социо-економских услова. За сваку област издвојено је шест категорија општина, три са повољним и три са неповољним вредностима посматраних индекса. У наредној фази као резултанта и сублимација појединачних индекса извршено је израчунавање крајњег композитног индекса *Индекс*

развијености људског капитала у Србији, и на основу добијених вредности изведена је типологија општина која указује на ниво развијености људског капитала у Србији и сугерише на снагу деловања појединачних детерминанти у свакој општини. Општине у Србији према нивоу развијености људског капитала класификоване су у шест група, три са релативно повољним стањем људског капитала (општине релативно најповољнијег људског капитала, општине доброг људског капитала, општине умереног људског капитала) и три групе са неповољним стањем људског капитала (општине слабог људског капитала, општине изразито слабог људског капитала, општине екстремно слабог људског капитала). Креирање композитног *Индекса развијености људског капитала* послужило је за квантификацију нивоа људског капитала у општинама у Србији, а типологија је пружила јаснији и прецизнији увид у диспаратите међу општинама у погледу нивоа развијености људског капитала. У завршној фази овог поглавља посебна пажња усмерена је на образовни потенцијал младих, мерен кроз два коефицијента (коефицијент образовног потенцијала младих и коефицијент искоришћености људског капитала). Представљени резултати указали су на то каква је база у погледу потенцијала младог високообразованог становништва, али и у којој мери је тај потенцијал искоришћен.

У *Закључним разматрањима* је у форми синтезног закључка дат коментар претходно спроведених анализа са освртом на потврђеност радних хипотеза истраживања. На основу релевантних индикатора и примене модела израде композитног индекса указано је на разлике у погледу развијености људског капитала у Србији, сагледане су демографске детерминанте људског капитала и објашњене су промене у погледу просторних диспаратита. На основу добијених резултата, указано је на опште и специфичне закономерности у погледу нивоа развијености људског капитала у Србији, сагледаног кроз мултидимензионални приступ који укључује поред образовања и демографске и социо-економске компоненте. Указано је на значај људског капитала у погледу будућег демографског и друштвено-економског развоја. Истакнуте су предности и недостаци у оквиру примењеног модела, и назначени су евентуални даљи кораци за потребе разраде модела и евентуалног отклањања уочених недостатака.

Резултати истраживања су подржани бројним табеларним, графичким и посебно интегрисаним картографским приказима стања и промена у погледу развијености људског капитала у Србији током посматраног периода. Картама је представљено стање људског капитала мерено достигнутим степеном образовања кроз пописе становништва, а потом кроз изведене типологије општина према вредностима компонентних и финалног композитног индекса.

3. ОСТВАРЕНИ РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС

Докторска дисертација Власте Кокотовић Каназир је имала за циљ да истражи стање и утврди ниво развијености људског капитала у Србији, као и да сагледа демографске детерминанте које у највећој мери одређују људски капитал. Сагледавањем новијих доктрина у погледу развоја људског капитала и његове шире перспективе, у овој дисертацији утврђене су и образложене демографске одреднице које утичу на развој људског капитала у Србији на једној страни, а на другој, креиран је модел утврђивања нивоа развијености људског капитала. Свеобухватном квантитативном и квалитативном анализом дошло се до изузетно вредних закључака, издвојићемо само неке:

1. Сагледано је стање људског капитала у Србији кроз призму нивоа школске спреме на нивоу општина и указано је на просторне диспаритете у погледу образованости становништва. Тренд нивоа образовања праћен кроз пописе становништва од 1981-2011. године указао је на пораст нивоа образованости у свим деловима земље. Највеће промене уочене су у погледу смањења удела становништва примарног образовања и повећања удела становништва секундарног и терцијарног образовања.
2. Сагледавање просторних диспаритета у погледу достигнутог нивоа образовања указало је на то да општине у региону Београда и Војводине током посматраног периода имају повољнију образовну структуру у односу на општине у Региону Шумадије и Западне Србије и Региону Јужне и Источне Србије. Даља анализа према популационој величини општина и нивоу образованости указала је на то да популационо веће општине имају боље образовано становништво, а код популационо мањих општина боља образовна структура забележена је у оним општинама које се налазе у непосредној близини великих регионалних центара.
3. Сагледавање демографских одредница развијености људског капитала упутило је на издвајање оних најзначајнијих, попут старости, пола, економске активности. Анализа стања људског капитала према старости резултирала је формирањем старосно-образовне пирамиде, која се по свом облику сужава према врху, тј најшира је у својој бази што указује на бољу образованост млађе популације. Детерминисаност образованости према полу упућује на већу уједначеност посебно у вишим категоријама образовања. Регионално посматрано најмање разлике међу половима забележене су у Региону Београда и Војводине.
4. Како се проблему дефинисања људског капитала и анализе стања развијености може прићи на различите начине, аутор се определио за моделирање композитног индекса, који је дефинисан на основу вредности великог броја индикатора (27) који на најбољи начин говоре о стању, нивоу развијености и перспективи људског капитала за посматрани простор.
5. На темељу анализе разноврсних индикатора сагледане су детерминанте развијености људског капитала у Србији, и у оквиру ње развој општина у образовним, демографском и социо-економском контексту. Анализа је обухватила 168 општина у Србији.
6. Правилан избор области из којих су креирани компонентни индекси који чине финални композитни индекс и њихових варијабли омогућио је конструисање модела за потребе квантификације нивоа развијености људског капитала и извођење типологије општина у Србији. На тај начин извршена је класификација општина са повољним и неповољним стањем у развијености људског капитала али и његових димензија (образовање, демографија, социо-економски услови).
7. Агрегацијом компонентних индекса дошло се до резултата крајњег композитног индекса – *Индекс развијености људског капитала*, а на основу њега извршена је јединствена типологија општина у Србији. Идентификовано је шест типова општина и то: општине најповољнијег људског капитала (15 општина), општине доброг стања људског капитала (25), општине умереног људског капитала (42),

општине слабог људског капитала (43), општине изразито слабог људског капитала (26), општине екстремно слабог људског капитала (17). За сваки тип општина дати су релевантни увиди о образовним, демографским и социо-економским карактеристикама. Такође, одређен је и њихов значај у оквиру организације простора.

8. Ради препознавања, валоризовања и уочавања просторних диспаратитета у нивоу развијености људског капитала извршена је анализа добијених вредности индекса према популационој величини општина. Најмања вредност индекса карактерише групу општина до 10.000 становника (23), док је највећа вредност индекса забележена у општинама са више од 100.000 становника (14).
9. У функцији предмета и циља истраживања докторске дисертације посебна пажња посвећена је образовном потенцијалу младог становништва издвајајући категорију младих старости 25-34 година са највише завршеним терцијарним образовањем. Методом израчунавања коефицијената у однос су стављени млади са примарним (непотпуним) образовањем и млади са терцијарним (вишим и високим) образовањем. У више од половине општина (93) констатован је образовни дисбаланс у погледу нивоа образованости младих. Најмање разлике забележене у општинама у Региону Београда, посебно централним градским, а највеће разлике везују се за општине нижег нивоа развијености попут Тутина, Малог Црнића, Осечине, Жабара, Коцељеве. Другим индикатором – *Коефицијент искоришћености људског капитала* праћена је искоришћеност потенцијала у људском капиталу мерена специфичним стопама запослености. У просеку, око 70% младих (25-34) високообразованих је запослено, али се високе вредности коефицијента везују за централне градске општине у региону Београда, док је и у овом случају нижи коефицијент регистрован у слабије развијеним општинама попут Сјенице, Дољевца, Алексинца и др.

* * *

Људски капитал представља једну од актуелних тема данашњице, која на различите начине интригира многе субјекте у друштву. Данас људски капитал чини централну тему већине стратешких развојних докумената. Услед комплексности проблематике и разнородности приступа, мапирање и одређивање нивоа људског капитала је отежано. Креирањем композитног индекса - *Индекс развијености људског капитала*, осим димензије образовања која се најчешће користи за његово одређивање, уведене су и друге две димензије од значаја за свеобухватно сагледавање развоја једног простора - демографска и социо-економска. Сагледавање шире слике развијености људског капитала (од националног до локалног нивоа) од кључног је значаја како би се утврдио његов стварни потенцијал и перспектива развоја.

Комплексност истраживачког задатка дисертације Власте Кокотовић Каназир произилази из мултидимензионалног приступа посматрању људског капитала. Као примарно, људски капитал је сагледан кроз достигнути ниво образовања, односно кроз промене у структури становништва према школској спреми, и на тај начин анализирано је и утврђено стање људског капитала у општинама у Србији. Са друге стране истражена је и детерминисаност нивоа развијености људског капитала из перспективе самог образовања, али и ширег утицаја демографских и социо-економских услова на његове досадашње и будуће токове. Ограничења везана за доступност статистичких података

одредила су избор индикатора и временски оквир истраживања, тако да је акценат био на подацима последњег пописа. Свеобухватност истраживања објашњава и чињеница да су поред података пописа становништва коришћени и други извори доступни на нивоу локалних јединица, попут података ресорних министарстава, изведених индекса, подаци Националне службе за запошљавање и други.

Научни допринос дисертације Власте Кокотовић Каназир огледа се у синтезном и дубинском истраживању на основу којег је креиран модел *Индекса развијености људског капитала*. Комбинацијом резултата до којих је аутор дошао анализом релевантних образовних, демографских, социо-економских особина свих општина у Србији (168) и индикатора (27) утврђено је стање и анализирани су детерминанте развијености људског капитала. Позиционирана је улога и значај људског капитала у домену демографских истраживања и указано је на значај људског капитала у будућем демографском развоју. Креирана методологија применљива на локалном нивоу пружа значајне информације о стању људског капитала на анализираним простору, што је од великог значаја за креаторе јавних политика и доносиоце одлука. Добијени резултати могу бити основно полазиште за даљу, детаљнију анализу људског капитала и дају могућност за утврђивање потенцијала на датом простору.

Други аспект научног и апликативног доприноса ове теме лежи у чињеници да је људски капитал широк појам који захтева адаптабилност према предмету изучаване појаве. У савременој теорији људског развоја образовање, демографија и социо-економске прилике значајни су елементи за планирање и остваривање уравнотеженог регионалног развоја. Сагледавање нивоа развијености људског капитала из шире перспективе понудило је јаснију диференцираност међу општинама у Србији. Чињеница да је у већини општина најлошије стање у домену социо-економских прилика отвара простор за унапређење постојећег стања и тиме подизања нивоа људског капитала. Резултати истраживања јасно и документовано осветљавају просторне диспаратете у оквиру нивоа развијености људског капитала али и других анализираних детерминанти. Одређивање нивоа развијености људског капитала у општинама у Србији од изузетне је важности приликом одређивања развојних потенцијала и доношења адекватних политика на локалном нивоу.

Консултовање обимне и релевантне литературе које покрива поље људског капитала и његових развојних детерминанти и исцрпан преглед постојећих емпиријских истраживања чинили су основу формулисања задатка истраживања, а његово доследно спровођење учинило је ову дисертацију научно респектабилном. Теоријска подлога и адекватна методологија коју чини сложена квантитативна и квалитативна анализа били су усмерени ка основном циљу истраживања – утврђивању нивоа развијености људског капитала у Србији и одређивању детерминанти развоја, узимајући у обзир многобројне факторе који утичу на ниво људског капитала. Значај резултата и научни допринос докторске дисертације Власте Кокотовић Каназир огледају се и у томе што примењени модели не приказују само тренутно стање у нивоу развијености, већ указују и на постојеће потенцијале у погледу људског капитала. Посебно вредан део дисертације представља велики број катрографских прилога и слика које документују изучаване процесе у оквиру нивоа развијености људског капитала и омогућавају индетификацију просторних образаца. У целини, може се рећи, да резултати до којих је у дисертацији дошла Влада Кокотовић Каназир имају карактер научног објашњења, имају апликативни карактер и употпуњују знања о људском капиталу у Србији, те представљају научно полазиште за даља истраживања. Како у данашње време планирање друштвено-економског развоја није могуће без теоријских и методолошких

доприноса у домену људског капитала, мишљења смо да ће резултати ове дисертације понудити добру основу и учинити адекватан помак у оквиру истраживања ове проблематике.

ЗАКЉУЧАК КОМИСИЈЕ

Након прегледа докторске дисертације кандидата Власте Кокотовић Каназир под насловом „Демографске одреднице развоја људског капитала у Србији“, Комисија за преглед и оцену докторске дисертације закључује да је дисертација написана према свим стандардима у научно-истраживачком раду и да представља актуелан **научни допринос из области демографије**. Докторска дисертација је урађена у складу са прихваћеном темом и пријавом на коју је Универзитет у Београду дао сагласност, и пружила је значајна научна објашњења развоја и детерминисаности људског капитала у Србији, која имају своју теоријску и апликативну вредност. Резултат је самосталног истраживања, и представља оригинално научно дело значајно са научног и друштвеног становишта. На основу наведеног, Комисија предлаже Наставно-научном већу Географског факултета Универзитета у Београду да се прихвати Извештај о прегледу и оцени докторског рада **Власте Кокотовић Каназир**, под називом **ДЕМОГРАФСКЕ ОДРЕДНИЦЕ РАЗВОЈА ЉУДСКОГ КАПИТАЛА У СРБИЈИ**, и упуту на коначно усвајање Већу научних области Универзитета у Београду, те након завршетка процедуре одобри јавну одбрану.

У Београду, 31. 05. 2021.

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

Др Гордана Војковић, редовни професор
Универзитет у Београду, Географски
факултет, Одсек за демографију

Др Вера Глигоријевић, ванредни професор
Универзитет у Београду, Географски
факултет, Одсек за демографију

Др Биљана Радивојевић, редовни професор
Универзитет у Београду, Економски
факултет